
MIHÁLY RENÁTA

SZABAD KIRÁLYI VÁROS HELYETT ÖNÁLLÓ TÖRVÉNYHATÓSÁG MISKOLCON

Bevezető

Miskolc kiegyezést követő időszakának nagyarányú fejlődését a kormány törvényhatósági jogra emeléssel jutalmazta. Miskolc vezetése az 1908. június 11–12-én megtartott rendes közgyűlése keretében fogadta el a régóta vágyott törvényhatósági joggal felruházott város új szervezeti szabályrendeletét,¹ amely kimondta, hogy a város önálló törvényhatóságként a törvény keretei között gyakorolja működését. A város 1908. december 15–16-án folytatólagos tisztújító közgyűlést tartott, hogy megalakulhasson Miskolc törvényhatósági jogú város első tisztikara. Az 1909. január 1-jétől életbe lépett szabályrendelet szerint a város hatóságai és segédszervei a törvényhatósági bizottság, a közigazgatási bizottság, a tanács, az árvaszék, a polgármester és a rendőrkapitány voltak.

Kutatásom arra a hipotézisre épül, hogy Miskolc önálló törvényhatósági jogának megszerzését nagy társadalmi változások előzték meg, illetve hogy a társadalmi fejlődésben, valamint a város jogaiért folyó küzdelemben elért eredmények leginkább Miskolc polgármestereihez köthetők, mint Soltész Nagy Kálmán és Szentpáli István, méghozzá abból a célból, hogy a város a megye fennhatósága alól kikerülve területén maga gondoskodjon önkormányzatáról, közigazgatásáról, és a város ügyeinek intézése során a kormánnyal közvetlenül érintkezessen.

Társadalmi változások hatása a város jogi státuszának változására

Miskolc esetében a legnagyobb akadályt az jelentette, hogy a település nem tudta magát a földesúri terhektől megváltani, és földbirtok hiányában nem volt olyan gazdasági helyzetben, hogy az önálló törvényhatóság közigazgatási költségeit fedezni tudta volna.²

---

1 Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL BAZML), IV.1921 Miskolc város törvényhatósági joggal felruházott várossá alakulásának iratai 1909 (a továbbiakban: IV.1921) (1. doboz)

2 *Szendrei János*: Miskolcz város története és egyetemes helyirata. I-V. Miskolc 1886–1911. IV. 143.

A település életének egyik legnagyobb változása 1702-ben történt, amikor megváltotta magát a földesúri terhek alól, megszerezve a földesúri jogok egy részét. Ennek köszönhetően a statútumok száma is megnövekedett a következő időszakban. A folyamat 1755-ig tartott, az ún. Grassalkovich-szerződés megkötéséig, amikor újra földesúri függőség alá került a város, amely függőség erősen korlátozta a város joghatóságát.³

Miskolcnak a 18. század elején negyven évre sikerült megváltania magát a földesúri szolgáltatásoktól, de az 1775-ben megkötött Grassalkovich-szerződés jelentősen visszavetette a fejlődésben. Ebben az időben született az elgondolás, hogy a várost szabad királyi rangra kell emelni.⁴ Ezért több alkalommal tanácskozott a város a szabad királyi várossá válás érdekében.

A szabad királyi városi rangért folyó küzdelem

Szabad királyi várossá válás ügyében a 18. század utolsó negyedében, 1783-ban történt az első kormányhoz indított folyamodás egy 1782. december 31-i városi közgyűlési határozatra⁵ hivatkozva a következők szerinti: *„Ezen nemes Miskolcz városa a népnek szaporodására és innend következhető boldogságára való nézve, hogy szabad királyi várossá kívánná magát tétetni, ezen közönséges restauratoria gyűlésnek alkalmatosságával közönségessé tétetett, mivel azonkívül is dicsőségesen országlott régi királyainknak és fejedelmeinknek különös és számos privilégiumokkal s királyi adományokkal fel volna ékesítve.”*⁶

Szendrei János szerint valószínűsíthető, hogy a határozat és az azt követő folyamodvány miatt tett a királyi kamara 1789-ben előkészületeket Miskolc város szervezetének átalakítására a szabad királyi városok mintájára.⁷

Miskolc Város Tanácsának iratai szerint az 1789. április 30-i közgyűlés⁸ alkalmával a diósgyőri kamarai prefectus és a megyei főszolgabíró a város vezetését egy polgármesterrel és 24 választott képviselővel átszervezte. Az 1789. május 1-jei tisztújítás⁹ alkalmával először választottak polgármestert Miskolcon. A polgármesteri tisztséget Téthy Lajos, a főbíróit Barkassy Pál, a viczebíróit Mezey József töltötte be. Mindez tehát hozzájárult ahhoz, hogy a város egy lépéssel közelebb kerüljön az óhajtott királyi városi ranghoz.

3 Tóth Péter: Miskolci Statutumok 1573–1755. Miskolc 1981. 8.

4 Tóvári Judit: Az elit Miskolc város társadalmában, 1872–1917. Nyíregyháza 1997. 3.

5 MNL BAZML IV.1501.a. Miskolc Város tanácsának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek 1569–1849 (a továbbiakban: IV.1501.a) (9. kötet 13. o.)

6 Szendrei J.: Miskolcz város i. m. 167.

7 Stipta István: Miskolc igazgatásának és jogéletének jellegzetességei. In: Miskolc története III/2. kötet 1702–1847-ig. Szerk. Faragó Tamás. Miskolc 2000. 709.

8 MNL BAZML IV.1501.a. (15. kötet 92–93. o.)

9 MNL BAZML IV.1501.a. (15. kötet 93–99. o.)

Ezt követően további intézkedéseket tettek a városvezetők az ügyben. 1792-ben Török József elnökletével, majd később 1817–1818-ban a város és nemesége közösen próbált lépéseket tenni a cél érdekében. Egy bő évtized elteltével pedig 1829-ben a városi közgyűlés állandó bizottságot is alakított a királyi városi rangért.¹⁰

Rémiás Tibor írja, hogy 1818-ban a szabad királyi városi cím elnyerésére indult mozgalom úgy tudott nagyobb méreteket ölteni, hogy a városi nemesség is csatlakozott hozzá.

A változásokat tekintve a modernizációs szándékú reformkor idején (1825–1848) először az 1836. évi törvények alapján határozhatták meg Miskolc közbiztonságát rendezett tanácsú községként, bár a törvény nem határozta meg pontosan a rendezett tanács fogalmát, csupán a „szokásjog alapján tárgyalta”.¹¹

Az 1836. évi törvények alapján tehát a szabadalmas kincstári mezőváros Miskolc rendezett tanácsú községként működött tovább, saját első folyamodású törvénykezéssel, közvetlenül Borsod vármegye fennhatósága alatt állva. A községi választásokról rendelkező 1848. évi XXIV. tc.¹² lehetővé tette, hogy az első bírósági hatósággal ellátott rendezett tanácsú községek a szabad királyi városokról szóló törvénycikk szerint rendezzék tisztújításukat. Mindez a következő időszakban is fennmaradt, és a törvény alapján választott képviselő-testület 1867 és 1871 között is e korai polgári városjog szerint működött.¹³

A törvényhatóság felé

Miskolc önálló törvényhatósági jogállásért folytatott küzdelme egybeesett a kiegyezés után kapitalizálódó ország közigazgatásának stabilizálásával. A város önálló próbálkozásai mellett a törvénykezés szempontjából az első lépés a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi XLII. tc. volt, amely a törvényhatóság fogalmát definiálta. Egy évvel később született meg az 1871. évi XVIII. tc. a községek rendezéséről, amely több fejlődő város között Miskolc problémáját sem oldotta meg. Az 1876. évi XX. tc. némely városi törvényhatóságok megszüntetéséről a törvényhatósági joggal felruházott városok és a szabad királyi városok számát redukálta.¹⁴

10 Szendrei J.: Miskolcz város i. m. 168–170.

11 Kőmíves Tibor: A közigazgatás újjászervezése (1860/61) két eltérő státusú városban: Kassa és Miskolc a kiegyezés előtt. Történelem és Muzeológia – Miskolci Internetes Folyóirat 3. (2016) 2. sz. 39.

12 Az 1848. évi XXIV. törvénycikk a községi választásokra nézve. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84800024.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27>, letöltés 2022. febr. 28.

13 Tóvári J.: Az elit Miskolc i. m. 4.

14 Seres Péterné: Miskolc törvényhatósági joggal felruházott várossá alakulása, 1907–1909. Borsodi Levéltári Évkönyv 1. (1977) 97.

A kiegyezés után született törvénycikkek a városok jogállását igyekeztek rendezni. Az 1870. évi XLII. tc.¹⁵ feladata nem a megyei intézmény eltörlése volt, hanem a célszerű rendezés általi gyors, pontos közigazgatás közegévé tenni a törvényhatóságokat.

A törvénycikkben meghatározott helyek és városok önkormányzatot alapíthattak és az állami közigazgatás közvetítését gyakorolhatták, valamint közérdekű országos ügyekkel foglalkozhattak.¹⁶

Egy évvel később született meg az 1871. év XVIII. tc. a községek rendezéséről, amely három csoportba sorolta a községeket. Meghatározásra kerültek a „városok”, amelyek rendezett tanácscsal bírtak, a „nagy községek”, mint a mezővárosok és a falvak, amelyek nem rendelkeztek rendezett tanácscsal, de a törvény által rájuk ruházott teendőket saját erejükből tudták teljesíteni, valamint a „kis községek”, amelyek a törvény által rájuk ruházott teendőket korlátozott anyagi helyzetük miatt saját erőből nem tudták teljesíteni.¹⁷

A rendezett tanácsú városok közvetlenül a megye igazgatási hatáskörének voltak alárendelve, első tisztviselőjük a polgármester volt. A város igazgatásának hatásköre és gyakorlásának módja a törvényhatóságokéval volt azonos önkormányzati és átruházott feladatokkal. A város önkormányzati hatáskörében szabályrendeleteket alkothatott, határozatokat hozhatott, de csak a megye jóváhagyásával. A közigazgatás költségeiről a város gondoskodott. A városi hatáskör kiterjedt a közös vagyon feletti rendelkezésre, mint az utak, hidak, közlekedési eszközök, iskolák és egyéb intézmények ellenőrzésére.¹⁸

Kutatásom további részében látni fogjuk, hogy a város továbbra is azon munkálkodott, hogy a megye fennhatósága alól kikerülhessen.

Az 1871. XVIII. tc. értelmében tehát sikerült rendezni Miskolc jogállását. A rendezett tanácscsal ellátott városnak 200 tagú képviselő-testülete volt, egyik fele a legtöbb állami egyenes adót fizetőkből, másik fele pedig a választott tagokból tevődött ki. A vagyonnal már ekkor alig rendelkező város a maradék földesúri terhektől csak 1877-ben tudott megszabadulni.¹⁹

15 Az 1870. évi XLII. törvénycikk a köztörvényhatóságok rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87000042.TV&targetdate=&printTitle=1870.+%-C3%A9vi+XLII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.

16 Uo.

17 Az 1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87100018.TV&targetdate=&printTitle=1871.+%-C3%A9vi+XVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.

18 *Stipta István*: A város jogállásával összefüggő események, intézkedések. In: Miskolc története IV/1. kötet 1848-tól 1918-ig. Szerk. Veres László. Miskolc 2003. 87.

19 *Tóvári J.*: Az elit Miskolc i. m. 4.

Az önálló törvényhatósági jog elérésének útja

Miután a miskolci tisztviselők összegyűjtötték azokat az indokokat, amelyekkel – a jogszabályváltozások miatt a szabad királyi városi rang helyett már – a törvényhatósági jog megszerzésének előmozdítását alá tudták támasztani, a város önálló törvényhatósági jogának indítványozását az 1873. január 13-án megtartott közgyűlésen,²⁰ a zárszámadás tárgyalását követően Losonczy Farkas Károly elnöklő polgármester vetette fel. Így a kérdés megtárgyalását a képviselők határozata alapján a februári időszaki közgyűlésre tűzték ki.²¹

Az indítvány – amely kiemelte a település kedvező adottságait, mint a város előnyös geográfiai helyzetét, értelmiségiekben gazdag és növekvő lakosságszámát, valamint emelkedő tendenciát mutató iparát és kereskedelmét – a helyi lapokban nagy vitát váltott ki az önálló törvényhatóság támogatói és ellenzői között. Az eszmecserében részt vett Répászky Alajos, az ügyvédi kamara elnöke, Lévay József vármegyei főjegyző, Beller József elnök, Lichtenstein József politikus és Rácz Ádám.²²

A vármegyei főjegyző ellenérveiben arra hivatkozott, hogy a teljes önkormányzat a városra nézve nagyobb kiadást jelentett volna az akkorinál, hiszen többletköltséget jelentett volna a város számára.²³

Fenti érvek és ellenérvek alapján Miskolc város úgy határozott, hogy megindítja és felterjeszti a törvényhatósági jog megszerzésére vonatkozó kérelmét Borsod vármegyéhez és Magyarország kormányához. A megyétől való elszakadás megteremthette volna, hogy Miskolc a megyével egyenrangú önálló törvényhatósággá alakulhasson át, amellyel területén maga gondoskodhatott volna önkormányzatáról és közigazgatásáról.²⁴

Miskolcnak Borsod vármegyétől történő elszakadása olyan ellentétes vélemények kialakulásához vezetett, amelyek feloldását a február 10-én tartott közgyűlésen²⁵ egy 51 tagú „küldöttség” felállításával próbálták orvosolni. A döntést az 1873. november 20-án megtartott egy napirendi pontból álló rendkívüli közgyűlés hozta meg, a szavazást a jegyzőkönyv²⁶ szerint – „városunk jövőjét” tekintve – a 110 képviselőből 90:20 arányban az önállósodás hívei nyertek meg. Így a város közgyűlése Borsod vármegye törvényhatósági bizottságának megküldte kérvényét véleményezésre.²⁷

20 MNL BAZML IV.1902.a. Miskolc város Képviselőtestületének (Képviselőközgyűlésének) iratai, Közgyűlési jegyzőkönyvek 1872–1907 (a továbbiakban: IV.1902.a.) (2. kötet 1–3. o.)

21 *Stipta I.*: A város jogállásával i. m. 89.

22 Borsod – Miskolczi értesítő, 1873. január 23. – február 6.

23 Borsod – Miskolczi értesítő, 1873. január 23. 1.

24 *Szendrei J.*: Miskolcz város i. m. 177–179.

25 MNL BAZML IV.1902.a. (2. kötet 9–14. o.)

26 MNL BAZML IV.1902.a. (2. kötet 172–179. o.)

27 *Seres P.*: Miskolc törvényhatósági i. m. 98.

Borsod vármegye az 1874. február 10-i rendes közgyűlésén tárgyalta Miskolc kérvényét, amelyre elutasító határozattal válaszolt.²⁸

Miskolc önálló köztörvényhatósági rangra emelését a vármegye azért nem támogatta, mert előnytelennek ítélte meg a megyére és a városra nézve egyaránt. Bár valószínű, hogy inkább a megyét érte volna nagyobb kár az adófizetők hiánya miatt.

A városi mozgalom azonban nem ért véget a vármegye elutasító határozatával, sőt megkezdődött Miskolc tervszerű városfejlesztése. Az első lépés a koronauradalomtól való függés megszüntetése volt, amely Ghyczy Kálmán pénzügyminiszter javaslata szerint az állami javak és földesúri tartozékok eladására fókuszált.²⁹

1890. december 18-án újabb kísérlet vette kezdetét Miskolc rendezett tanácsú város törvényhatósági jogának megszerzése érdekében. Ekkor 181 fő városi képviselő-testületi tag nyújtotta be közös indítványát a közgyűléshez. A képviselők sérelmezték, hogy az országos közügyekben a városnak nincs véleménynyilvánítási joga, szemben a törvényhatóságú városokkal, és hogy a városnak nincs befolyása, közvetlen érintkezése a kormánnyal, így számos szükséglet biztosítása csak a megye kedvező döntésén múlik. Továbbá olyan általános érvényű megfogalmazások is elhangzottak, mint hogy „szabaddá, öntudatosá kell a városokat tenni, fel kell szabadítani minden nyomástól, korlátozástól; nem kell a szükségesnél több és csak az alkotmányos kormány által gyakorolható ellenőrizettől függnie és hogy el kell hárítani minden akadályt, mely az arra minősített községeket gátolná a törvényhatósági átalakulásban”.³⁰

A közgyűlés Miskolc rendezett tanácsú város törvényhatósággá átalakítás tárgyában készült kérvényét 1890. december 29-én megtárgyalta és egyhangú igen szavazattal elfogadta, majd döntött az újabb kérvény benyújtásáról.³¹ A magyar kormányhoz benyújtott kérvényt 118 képviselő írta alá.³²

A város törvényhatósággá emelésének kérdését a *Borsod – Miskolczi értesítő* 1891. január 1-jei számában is közzétették. A lakosság a hírekből tudta meg, hogy a közgyűlés utolsó napirendi pontjában tárgyalta Miskolc város önállósításának ügyét.³³

Az előzőekhez hasonlóan ebben az esetben is vitát váltott ki a város önállósodásának kérdése, amely a helyi sajtó mellett már a fővárosi lapokban is megjelent. De nemcsak a sajtó, hanem a megyei közgyűlés is kifejtette álláspontját a témában.

28 MNL BAZML IV.803.a. Borsod Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, Közgyűlési jegyzőkönyvek 1872–1923 (a továbbiakban: IV.803.a.) (3. kötet 12–14. o.)

29 *Stipta I.*: A város jogállásával i. m. 92.

30 *Szendrei J.*: Miskolcz város i. m. 192.

31 MNL BAZML IV.1902.a. 158/1890. (19. kötet 98. o.)

32 MNL BAZML IV.1902.a. (19. kötet 100. o.)

33 *Borsod – Miskolczi Értesítő*, 1891. január 1. 5.

Az 1891. február 9-ei vármegyei közgyűlés jegyzőkönyve³⁴ szerint a megye továbbra sem támogatta Miskolcot, és 167:72 arányban elutasította a város újabb kérvényét.

A számarányokból azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a korábbiaktól eltérően az elutasítás már kevésbé volt egyértelmű, a közgyűlés tagjai között akadtak pártolók, ami annak volt köszönhető, hogy a miskolci virilisek már egységesen Miskolc mellett álltak. A város kérvényében felsorolták a település összes pozitívumát, fejlődési pályáját, valamint összehasonlították a többi, pontosan 25 törvényhatósági joggal rendelkező településsel és azok gazdasági helyzetével, amivel megvilágították Miskolc előkelő helyzetét a többi település között.³⁵

Ezt követően Melczer Gyula alispán a vármegye részéről felterjesztette ellenirányú kérelmét a kormány felé. Az alispán ismertette a vármegye döntését, valamint a kormány segítségét kérte, hogy akadályozzák meg a város törekvését. A megyének ugyanis továbbra is nagy érvágást jelentett volna a nagy területtel és lakosságsszámmal bíró Miskolc önállósodása.³⁶

A 19. század utolsó harmadában megsokasodott szabályrendeletek arra engednek következtetni, hogy a városvezetők igyekeztek a település életét a legmegfelelőbb irányba terelni. Számos terv és szabályzat született városszépítés témában, a város külső megjelenését illetően. Az egyik ilyen terv volt az évtizedeken keresztül uralkodó Miskolc város általános rendezési terve. A tervet Adler Károly városi főmérnök és Lippay Béla államvasúti mérnök készítette 1894-ben. A tervben szóba kerültek a korai városok szabálytalanságai, valamint a jövőt érintő intézkedések.³⁷

A városi feladatok sokasága továbbra sem tudta elvonni a figyelmet az önállósodás lehetőségéről. Ezért a város polgármestere, Soltész Nagy Kálmán (1844–1905) 1897. november 5-én a vármegye helyett egyenesen a kormányhoz fordult támogatásért. A polgármester Miskolc ügyében Bánffy Dezső miniszterelnökhöz kért bebocsátást. A meghallgatáson jelen volt még Láncty Leó országgyűlési képviselő, Lichtenstein József, dr. Szabó Gyula királyi tanácsos és Görgey László üzletvezető. A miniszterelnök üdvözölte a város kérelmét, továbbá kifejtette, hogy a kormány nemcsak hivatásának, de kötelességének is tartja a városok fejlődésének előmozdítását. A miniszterelnök tájékoztatta a miskolci küldöttséget egy jövőbeli kormányzati intézkedésről is, miszerint a kormány egy közigazgatási reform első szakaszában van, amely többek között azoknak a városoknak a közigazgatási berendezésére fókuszál, amelyek törvényhatósági joggal lesznek felruházva. A miniszterelnök kifejtette továbbá, hogy Miskolc olyan város, amely véleménye szerint érdemes a törvényhatósági

34 MNL BAZML IV.803.a. (20 kötet 1–11. o.)

35 *Stipta I.*: A város jogállásával i. m. 93–94.

36 *Szendrei J.*: Miskolcz város i. m. 193.

37 *Kobold Tamás*: Az eltelt évszázad tanulságai, s napjaink városképe. In: Miskolc a millicentenárium évében. I. Szerk. Dobrossy István. H. n. [Miskolc] 1997. 124.

joggal bíró város címre, de jelen helyzetben célszerű megvárni az 1898–99-ben hatályba lépő közigazgatási reformot.³⁸

Soltész Nagy Kálmán polgármester neve összeforrt a város nagy építkezéseivel, ugyanis ekkor épültek fel a város legjelentősebb közintézményei, középületei, és jöttek létre fontos szervezetei.³⁹

Saját kutatásom alapján Miskolcon a következő jelentősebb létesítmények épültek ki vagy alakultak meg ebben az időszakban:

- a Kereskedelmi és Iparkamara megalakulása (1879),
- a Magyar Államvasutak üzemvezetőséget nyit (1880),
- a gázgyár üzembe helyezése (1882),
- az Osztrák–Magyar Bank fiókintézete megnyílik (1888),
- az Erzsébet-kert (későbbi Népkert) átadása (1889),
- a rendező pályaudvar építése megkezdődik (1893),
- a Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület megalakulása (1893),
- az Erzsébet gőzfürdő megnyitása (1894),
- a városi zeneiskola megkezdzi működését (1901).

Miután a polgármestert 1901-ben országgyűlési képviselővé választották, összeférhetetlenség miatt lemondott polgármesteri hivataláról. Ez az eseménysorozat a lehető legjobb döntés volt a város előrehaladását tekintve, hiszen így országos szinten tudta érvényesíteni a település érdekeit. Ezzel egy időben a város polgármesterévé dr. Szentpáli Istvánt (1861–1924) választották, aki hasonló elveket vallva szervezte a város sorsát, mint elődje.⁴⁰

Szentpáli 1902-től kezdődő első polgármesteri ciklusát Miskolc területi és anyagi gyarapodása jellemezte. 1917-től 6 évig terjedő ciklusában a város újra megválasztotta polgármesterének. A polgármester nyugat-európai látásmódja modern városfejlesztési programokban nyilvánult meg. Miskolc olyan területekkel gazdagodott ciklusai alatt, mint Tapolca vagy a Martin-tagbirtokból álló Martintelep.⁴¹

1904. július 6-án gróf Tisza István miniszterelnök fogadta dr. Szentpáli István polgármestert és küldöttségét, hogy – a város érdemeire hivatkozva – Miskolc évszázados törekvésének hangot adva kérjék a miniszterelnök segítségét a törvényhatósági jog dolgában. A polgármester megemlítette Széll Kálmán miniszterelnök ígéretét, miszerint az 1903. évi költségvetés alkalmával a Miskolcot érintő törvényjavaslatot is benyújtotta volna, de az egyéb okok miatt meghíúsult. Továbbá tájékoztatta a miniszterelnököt a város érdemeiről, a 34%-os

38 *Szendrei J.*: Miskolcz város i. m. 195–197.

39 *Dobrossy István – Eszenyi Miklós – Zahuczky László*: Miskolci életrajzi lexikon. Miskolc 2008. 232.

40 *Szendrei J.*: Miskolcz város i. m. 197.

41 *Dobrossy – Eszenyi – Zahuczky*: Miskolci életrajzi i. m. 255–256.

városi lélekszám-növekedésről, a helyi gazdaság fejlődéséről, valamint hangsúlyozta kedvező kulturális és etnikai összetételét is. A miniszterelnök ígérete mellett még abban az évben utasította Borsod vármegye főispánját, hogy tárgyalásokat kezdeményezzen a város és a megye között, hogy Miskolc törekvései megvalósulhassanak.⁴²

Sajtó kutatásom újabb eleme az 1904. július 8-án közreadott *Az önálló Miskolc* című írás a következő híreket osztotta meg a lakossággal: „*tegnap Miskolcz város küldöttsége dr. Szentpáli István polgármester vezetése alatt gróf Tisza István miniszterelnöknél járt, ahol Miskolcz városnak önálló törvényhatósággá való emelését kérték és sürgették Miskolcz város polgárai nevében*”.⁴³ A város megváltozott, megnövekedett, és egy új Miskolcként tört a törvényhatósági jog megszerzése felé olyan érdemekre hivatkozva, mint a város kilencedik helye a magyar városok népességi sorrendjében, a város kereskedelmi méretei és forgalma stb.⁴⁴

Az 1905-ös országgyűlési képviselő-választások alkalmával Gróf Tisza István kormányát Báró Fejérváry Géza kormánya váltotta, így a város törekvései ismét megdőltek. Az új kormány ugyanis parlamenti többség nélkül vette át az ország kormányzatát, így ha történt is volna bármilyen előrelépés, a törvényhozás szüneteltetése miatt az országgyűlésben nem lett volna helybenhagyható.⁴⁵

Miskolc önálló törvényhatósági jogú várossá nyilvánítása

A város társadalmi életében jelentős szerepet vállaló Bizony Ákos (1846–1922), Miskolc országgyűlési képviselője felkereste gróf Andrássy Gyula belügyminisztert Miskolc törvényhatósági jogú várossá nyilvánítása ügyében. 1906. november 24-én küldöttség indult a belügyminiszterhez, amelynek élén Kubik Béla Borsod vármegye főispánja és Bizony Ákos országgyűlési képviselő állt. A belügyminiszterrel történt találkozó során már a vármegye is támogatta Miskolc törekvését.⁴⁶

A benyújtott interpelláció ügyében Széll Kálmán jelezte, hogy miniszterelnöksége alatt is szóba került a város ügye, amelyet jogosnak tartott, de a politikai helyzet nem volt alkalmas az ügy továbbvitelére. Gróf Andrássy Gyula belügyminiszter kijelentette, hogy beterjeszti a törvényjavaslatot az országgyűlés elé. Mivel a vármegye sem gördített akadályt a város önállósodásának ügyében, 1907. november 15-én a belügyminiszter benyújtotta a képviselőházhoz Miskolc rendezett tanácsú városnak önálló törvényhatósági jogú várossá nyilvánításáról szóló törvényjavaslatát.⁴⁷

42 Szendrei J.: Miskolcz város i. m. 197–198.

43 Miskolczi Napló, 1904. július 8. 1.

44 Uo.

45 Szendrei J.: Miskolcz város i. m. 200.

46 Uo. 201.

47 *Stipta I.*: A város jogállásával i. m. 95–96.

Az 1907. évi LI. tc.⁴⁸ a következőképpen indokolja a város törvényhatósági jogú várossá nyilvánítását: „Azon városok közt, melyek a rendezett tanácsú városok kereteiből kinőttek és érettek az önállósításra, kétségkívül első helyen áll Miskolcz városa, mely már régóta kéri és sürgeti törvényhatósági joggal való felruházását. E kívánság teljes mértékben jogosult. Miskolcz, mint legfejlettebb rendezett tanácsú városunk, több mint 40,000 lakossal bír, tehát lakosainak számával pl. a szintén virágzó Kassa és Győr törvényhatósági joggal felruházott városokat is felülmúlja. Általában törvényhatósági joggal felruházott 26 városunk közül a népesség számáránya szerint Miskolcz városát, Budapest székes-fővároson kívül, csupán 11 város előzi meg. Körülbelül hasonló helyet foglal el közművelődési és emberbaráti, úgyszintén közgazdasági és közlekedési intézményei tekintetében. A lakosság értelmiségi arányszámával pedig különösen kiemelkedik. Tehát nemcsak méltán sorakozhatik jelenlegi törvényhatósági joggal felruházott városainkhoz, de azok között az átlagot is erősen megüti. Pénzügyi szempontok sem szolgálhatnak a törvényhatósági joggal való felruházás akadályául”.⁴⁹

Kutatásom szerint a következő városok előzték meg lakosságszám tekintetében Miskolcot a vizsgált időszakban: Szeged, Szabadka, Debrecen, Hódmezővásárhely, Pozsony, Temesvár, Kecskemét, Arad, Nagyvárad, Kolozsvár és Pécs.

A törvényjavaslatot 1907. december 14-én szentesítették és két napra rá hirdették ki. Dr. Szentpáli István polgármester az 1907. december 21-én megtartott közgyűlésen⁵⁰ jelentette be Miskolc város képviselő-testülete előtt a város törvényhatósági joggal történő felruházásának örömhírét az 1907. évi LI. törvényekre⁵¹ hivatkozva.

A kormány a vármegye főispánját, Kubik Bélát választotta meg Miskolc első főispáni posztjára, majd az új törvényhatóság dr. Szentpáli Istvánt választotta első polgármesteréül.⁵²

Miskolc rendezett tanácsú város képviselő-testülete 1908. december 11-én tartotta utolsó közgyűlését. A megyei törvényhatósági bizottság is ekkor tartotta ülését. A gyűlésen felolvasták azt a rendeletet, amely értelmében Miskolc első főispánjának Kubik Bélát, a vármegye főispánját nevezte ki a belügyminiszter. Ezzel az áthidaló megoldással akarta diplomatikusan

48 Az 1907. évi LI. törvény cikk Miskolcz rendezett tanácsú városnak törvényhatósági joggal felruházásáról. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90700051.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D36>, letöltés 2022. febr. 28.

49 Az 1907. évi LI. törvény cikk indokolása Miskolcz rendezett tanácsú városnak törvényhatósági joggal felruházásáról. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90700051.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D45>, letöltés 2022. febr. 28.

50 MNL BAZML IV.1902.a. 203/17468/907. (36. kötet 176. o.)

51 1907. évi LI. törvény cikk.

52 Szendrei J.: Miskolcz város i. m. 214.

megakadályozni a miniszter a két törvényhatóság között fennálló további rivalizálást az együttműködés lehetőségének felajánlásával.⁵³

A városigazgatás és szervezete

A városi adminisztráció hasonlóan működött egy mezővárosban vagy egy szabad királyi városban, azonban a gyakorlati megközelítést tekintve számos különbséggel, egyediséggel rendelkezett a két városi jogállás. Két mezőváros vagy szabad királyi város tanácsának működésében is fellelhetőek eltérések, sajátos adminisztrációs gyakorlatok, két különböző jogállású városban ennél sokkal szembetűnőbbek a különbségek.⁵⁴

Stipta írja a városi kormányzásról, hogy „*a miskolci szokásjog (1656) szerint »a bíró jó subjectum és qualificatus ember; Isten képét viseli, hogy értelmi és erkölcsi tekintetben példánykép legyen«*. A város kormányzatát egy 24 tagú választott testület látja el. Ezen túl rögzítették a városi főtisztviselők és testületek legfontosabb jogkörét, megalkották a városi alkotmányt.”⁵⁵ Az eltelt két évszázad alatt történtek változások a szokásjogban, viszont egyes szokások megmaradtak később is.

Az 1836. évi törvénycikkek meghatározták az ítélkezés fórumait, a bíróválasztás rendjét és a bíróságok összetételét. A városi tanács jogköre kibővült, amelyen a kamarának is jelen kellett lennie, sőt az uradalmi kamarai előljáró elnöksége alatt kellett lefolytatni az üléseket. A kamara így felügyeleti jogot gyakorolt a város pénzügyi igazgatása fölött, felülvizsgálati joggal rendelkezett a városi költségvetés vagy számadások fölött. A kamara mellett a helytartótanácsi ellenőrzések is gyakoriak voltak. Változás történt a jegyző kinevezését illetően is, akit már nem a város választott évente, hanem országos szinten neveztek ki.⁵⁶

Miskolc jogéletében 1848-ban nem történt jelentős változás. Nem változott a város igazságszolgáltatását működtető szervezeti rend, megmaradtak az előző századból öröklött szervezetek és szokások, valamint azok a központi elvárások, amelyeket az 1832–36. évi országgyűlés törvényei rendeltek el. Még nem különült el egymástól a közigazgatás és az igazságszolgáltatás, a városi autonómia körébe tartozó ügyekben – a régi szokások szerint, a helyi értékrendet figyelembe véve – választott tisztviselők döntöttek. A rendezett tanácsú községek – mint Miskolc – önálló igazgatási és bírósági szervezetet tartottak fenn. Miskolc kivételezett mezővárosként két képviselőt küldhetett az országgyűlésbe, ami közjogi és igazságszolgáltatási helyzetében jelentős változás nem hozott. Bár a vármegyei testületen belül megnövekedett a

53 Stipta I.: A városi hatóság i. m. 97.

54 Kórmíves T.: A közigazgatás újjászervezése i. m. 38.

55 Stipta I.: Miskolc igazgatásának i. m. 711–712.

56 Kórmíves T.: A közigazgatás újjászervezése i. m. 39.

politikai befolyása, és érdekeit is jobban tudta érvényesíteni, a vármegyétől továbbra is függött.

A városi önkormányzatot ettől az időszaktól már nem a kamara és a vármegye kormányozta, hanem az állami intézményrendszer.

A következőkben a döntéshozásban és feladatellátásban szerepet vállaló hivatalokat, hivatásokat tekintjük át a teljesség igénye nélkül.

Városi tanács (magistratus, tanács)

A vizsgált korszak elején a magisztrátus általános gyűlései szinte mindig a „Tek. Cameralis Praefectus presidiuma” alatt zajlottak. A tanácsüléseken gyakran születtek a városi közélet alapkérdéseit szabályozó határozatok, és a céhek ügyei is gyakran kerültek a városi tanács elé. A magistratus hatásköre igen széles volt, döntött a városi alkalmazottak felvételéről, a városi tisztviselők fizetéséről, egyéb juttatásairól, foglalkozott a választott személyek fegyelmezésével és esetleges büntetésével. A magisztrátus heti két alkalommal tartotta közönséges gyűléseit, ahol a tanács tagjainak és a polgármesternek kötelező volt jelen lenni, valamint a tagoknak mulasztásukról számot kellett adniuk, ami anyagi következménnyel is járhatott.⁵⁷

A tanács szigorúan ellenőrizte a pénzügyi kiadásokat, és pontosan meghatározta a hivatalos mellékjövedelmeket is. Egyes tanácsülések, mint az 1790. március 25-ei ülés⁵⁸ kifejezetten a számadással tartozók pénzügyi elszámoltatására terjedt ki, mint a perceptor, viconotárius, vachter, ménespásztor, vachterhadnagy vagy az inspector.

A városi közigazgatási szervezet, valamint a főtisztviselők egymáshoz való viszonya gyakorlatilag 1848-ig nem változott. A szabad királyi városi címért folytatott küzdelem során a város szervezetét úgy alakították át, hogy az kövesse a privilegizált városok működését.⁵⁹

Az 1848. évi törvények lényegében nem változtatták meg Miskolc igazgatását. Kibővült viszont a város bírói hatásköre, valamint bírósági ügyekben is kimondták a jogegyenlőséget, bár gyakorlatban ez kevésbé valósult meg. A városi tanács fölött a vármegye továbbra is felügyeletet gyakorolt, és a város tisztújításába is beleszólhatott. A város közjogi helyzete tehát függött a vármegyétől, amely részleges önkormányzati autonómiával bírt.⁶⁰

Saját kutatásom alapján Miskolc rendezett tanácsú város szervezeti szabályzata⁶¹ szerint, az 1871. évi XVIII. törvény szerint gyakorolta jogait és kötelessé-

57 *Stipta I.*: Miskolc igazgatásának i. m. 711–714.

58 MNL BAZML IV.1501.a. (16. kötet 65–67. o.)

59 *Stipta I.*: Miskolc igazgatásának i. m. 712.

60 Kőmíves T.: A közigazgatás újjászervezése i. m. 45.

61 MNL BAZML IV.1902.c. Miskolc város Képviselőtestületének (Képviselőközgyűlésének) iratai, Közgyűlési iratok 1872–1887 (a továbbiakban: IV.1902.c.) 55/1872.

geit a képviselő-testület, a tanács, az árvaszék, a polgármester, a rendőrkapitány és az önálló választmányok által.

A tanács a korábbi évekhez hasonlóan végrehajtó közegként működött az állami és megyei közigazgatás és a városi önkormányzat körében, valamint önálló közigazgatási hatóság a törvények és szabályrendeletek által hozzá utasított ügyekben.⁶²

Küldöttség (bizottság)

Miskolc vezetése küldöttségeket hozott létre annak érdekében, hogy a várost érintő fontosabb területeken eredményesebben tudjon működni. A szakmai feladatokat igénylő bizottság, mint pl. a számvevő küldöttség mellett olyan delegációk is létrejöttek, mint a – kutatás szempontjából releváns – Miskolc önálló köztörvényhatósággá átalakításán dolgozó küldöttség,⁶³ amely a városvezetők munkáját vélemények, érvek összegyűjtésével, valamint döntéshozattal segítette. A küldöttségek elnöke a polgármester volt.

Továbbá levéltári kutatásaim során olyan 1829-ből származó „Királyi Városság dolgában tartatott plenipotentiárius vegyes öszve ülés”⁶⁴ megnevezésű jegyzőkönyvekre is rátaláltam, amelyek a városnak szánt felajánlásokat tartalmazták összesítve, dátummal és a felajánlások összegével.⁶⁵ Hasonlóképpen ráleltem az egy évtizeddel később született, 1839-ből származó Királyi Várossági Gyűlések⁶⁶ irataira is.

Bírói hatalom (főbíró, albíró)

A községek belső igazgatásáról szóló 1836. évi IX. tc. rendelkezett a városok belső igazgatásáról és ítélkezési fórumairól. A községi bírakat a helyi lakosság választotta ki a földesúr által megnevezett három legalkalmasabb jelöltből, valamint a kisbírákat és az esküdteket egy évre szabadon választották. A jogszabály továbbá rendelkezett a bírák és esküdtek elmozdíthatatlanságáról, miszerint egy év alatt nem foszthatók meg szolgálataiktól, kivéve mulasztás vagy egyéb körülmények miatt.⁶⁷

62 MNL BAZML Miskolcz rendezett tanácsu város szervezete, 1878.

63 MNL BAZML IV.1902.a. (2. kötet 172–179. o.)

64 MNL BAZML IV.1502.b. Miskolc Város Quantualis és Királyi Városi Deputatiojának iratai, Iratok 1793–1848 (a továbbiakban: IV.1502.b.) (4. doboz)

65 MNL BAZML Miskolcz Városának Királyi Várossá leendő tétele eszközlésére önként tett ajánlatok feljegyzése.

66 MNL BAZML IV.1502.b. (4. doboz)

67 Az 1836. évi IX. törvénycikk a községeknek belső igazgatásáról. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=83600009.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27>, letöltés 2022. febr. 28.

A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában született 1868. évi LIV. tc.⁶⁸ átalakította az addigi bírósági szervezetet. A szabad királyi városokban és a rendezett tanácsú mezővárosokban a polgári ügyek intézésében elsőfokú bírói jogkört a városi bíró vagy helyettese kapott, valamint a városi törvényszék.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. tc.⁶⁹ 1. §-a mondta ki az igazságszolgáltatás és a közigazgatás különválását. A közigazgatási és a bírói hatóságok nem avatkozhattak egymás hatáskörébe. A törvény kimondta továbbá, hogy az ítélezések a király nevében történnek, és a bíró csak a törvénynek van alárendelve, így a törvényerejű szokások szerint járhatott el és ítélezhetett. Ekkor határozták meg a bírák alkalmazásának szakmai feltételeit és a hivatali összeférhetetlenség szabályait is a következők szerint. A bíró 26 évet betöltött fedhetetlen jellemű, magyar honpolgár lehetett, aki nem állt csődeljárás alatt, rendelkezett elméleti és gyakorlati tudással, képzettséggel. A bíró nem lehetett országgyűlési képviselő, ügyvéd vagy ügynök, nem viselhetett más állami hivaltalt stb.⁷⁰

Képviselő-testület

Az önkormányzati jogkört a város képviselő-testülete gyakorolta, amelynek végrehajtó szerve a városi tanács volt. A képviselő-testület szabályrendelete határozta meg a tanács összetételét és ügyrendjét, amely a tanácsnokok mellett választott szaktisztviselőkből állt, elnöke a polgármester volt.⁷¹

Levéltári kutatásom során rátaláltam arra a városkönyvben található bejegyzésre, amely szerint 1789 május 1-jén tartották a „Város Építő Székét”⁷² abból a célból, hogy a város szervezetének átalakítása megkezdődhessen a szabad királyi városok mintájára. A tisztújítás során megválasztották a polgármestert és a 24 főből álló képviselő-testületet. Az előző részben részletezett eseménysorozat hatására Miskolc város életében elkezdődött a város elmozdulása az önállóság felé.

Kiegészítés idején a 102 főből álló képviselő-testület tagjait a város lakossága választotta. A képviselő-testület összetétele a „községi törvény” bevezetésével változott meg. A város szervezeti szabályzata a törvény szerint határozta meg

68 Az 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában. <https://net.-jogtar.hu/getpdf?docid=86800054.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+LIV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.

69 Az 1869. évi IV. törvénycikk a bírói hatalom gyakorlásáról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86900004.TV&targetdate=&printTitle=1869.+%C3%A9vi+IV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.

70 Uo.

71 MNL BAZML IV.1921.

72 MNL BAZML IV.1501.a. (15. kötet 93–99. o.)

a képviselők összetételét 100 fő választott és 100 fő legtöbb adót fizető képviselőben. A törvényhozók a legtöbb adót fizetők (virilisek) részvételével próbálták biztosítani a városokban a tőkések, a vármegyékben a földbirtokosok túlsúlyát.⁷³

Miskolc a községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. tc. szerint folytatta működését. A városi jegyzőkönyv⁷⁴ szerint Miskolc tisztújító képviselő-testülete 1872. július 4-én alakult meg. Az időszakra jellemző miskolci virilizmust saját kutatásom is megerősíti: a képviselő-testület a város szervezeti szabályzatának 1. §-a⁷⁵ szerint fele részben a már említett 100 fő választott képviselőből és 100 fő viriliből állt. A közgyűlés rendjéről szabályrendelet intézkedett, elnöke a polgármester volt. Miskolc város szabályzata szerint a képviselő-testület hatáskörébe tartozott a szabályrendeletek (statútumok) megalkotása, a költségvetési előirányzatra tett észrevételek tárgyalása, a költségvetés megállapítása, a törzsvagyon szerzése és elidegenítése, intézkedés a város ingó és ingatlan vagyonáról, gondoskodás új jövedelemforrások megnyitásáról, a pénztár kezelésének és a számvitel módjának meghatározása, a zárszámadás megállapítása, új tisztségek létrehozása, illetve megszüntetése stb.⁷⁶

További kutatásom kiterjed Miskolc város ügyrendjére is, mely szintén meghatározta, hogy „*Miskolc városában a képviselő testület áll 100 választott és legtöbb adót fizető összesen 200 városi képviselőből és az előjárásának azon tagjaiból, – kik a községi törvény 60.§-a szerint a közgyűlésekben szavazattal bírnak*”.⁷⁷ Az ügyrend rendes, rendkívüli és mindenki számára nyilvános közgyűléseket különböztetett meg. Az elnök a polgármester volt, akadályoztatása esetén az alpolgármester.

Az 1902. évi városi szervezeti szabályzat szerint a képviselőtestület feladatai olyan dolgokkal egészültek ki, mint az új jövedelmi források megnyitása, a terhes szerződések megkötése vagy felbontása, a közművek emelése, új hivatalok rendszeresítése vagy a fennállók megszüntetése.⁷⁸

Polgármester

A források szerint 1789-ben választottak először polgármestert Miskolcon. Az 1789. május 1-jei tisztújítás⁷⁹ alkalmával – amelyet az előzőekben már ismertettünk – polgármester-választás során főbíró és albíró is alkalmaztak. A polgár-

73 *Stipta István*: A városi hatóság szervezete és működése. In: Miskolc története IV/1. kötet 1848-tól 1918-ig. Szerk. Veres László. Miskolc 2003. 98.

74 MNL BAZML IV.1501.a. (1. kötet 113–123. o.)

75 MNL BAZML IV.1902.c. 55/1872

76 MNL BAZML Miskolcz rendezett tanácsú város szervezete, 1872.

77 MNL BAZML Szab. Miskolcz város képviselő testületének Ügyrendje, 1873. 1.

78 MNL BAZML Miskolcz rendezett tanácsú város szervezeti szabályzata, 1902.

79 MNL BAZML IV.1501.a. (15. kötet 93–99. o.)

mester feladata a városi közelet ellenőrzése, valamint a főbíró és a magistratus munkájának segítése volt. A polgármester feladata volt továbbá a külső tanács vezetése, amely révén a város közéletére tudott befolyást gyakorolni. A főbíró a helyi igazgatás vezetője maradt, irányítva a tanácsot.⁸⁰

Levéltári kutatásom során a polgármesteri tisztségről talált iratok a következő feladatokat ismertetik: Az 1790. március 22-ei jegyzőkönyv⁸¹ szerint a polgármester a főbírónak alárendelve végezte feladatait. Továbbá a polgármester kötelessége volt a város gazdasági folyamatainak vizsgálata és az esetleges hiányosságok jelentése a főbírónak, miszerint: „*Forminder uramnak kötelességében áll az, hogy az Gazdaságnak folyamattját vizsgállya és ha abban fogyatkozást látna Fő Bíró Uramnak jelentse*”.⁸²

Egy szűk évszázaddal később az 1886. évi XXI. tc.⁸³ szerint a polgármester a rendezett tanácsú városok esetében az előljáróság és a tanács tagja és feje volt, valamint rendes elnöke a közgyűlésnek. A törvényhatósági jogú városokban – tehát Miskolc esetében 1909-től – a város első tisztviselőjeként elnöke a városi tanácsnak és a főispán akadályoztatása esetén a közgyűlésnek.⁸⁴

Az 1871. évi községi törvény után készült szervezeti szabályzat⁸⁵ szerint a polgármester végrehajtó közege volt a megyének, a városnak, valamint első tisztviselője a városnak. Végrehajtó közegként elsősorban végrehajtotta a megye rendeleteit, amelyekért felelősséggel tartozott. A város első tisztviselőjeként elnöke volt a képviselő-testületnek, az árvaszéknek és a szakosztályoknak, illetve feje a tanácsnak.

Jegyzői kar (főjegyző, aljegyző)⁸⁶

A községek belső igazgatásáról rendelkező 1836. évi IX. tc. meghatározta, hogy a város a földesúr jóváhagyásával köteles jegyzőt alkalmazni, akit már nem a helyi közösség választott évenként. A jegyzőválasztás tehát már nem a lakosság autonóm ügye volt, hanem törvényi előírás szabta meg a hivatalt elfoglaló sze-

80 *Stipta I.*: Miskolc igazgatásának i. m. 709.

81 MNL BAZML IV.1501.a. (16. kötet 58. o.)

82 MNL BAZML Miskolc Város Tanácsának iratai, 1790. 58.

83 Az 1886. évi XXI. törvénycikk a törvényhatóságokról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=88600021.TV&targetdate=&printTitle=1886.+%C3%A9vi+XXI.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.

84 Uo.

85 MNL BAZML IV.1902.c. 55/1872

86 Az 1891. évi Borsod – Miskoczi Értesítő lapban pályázati hirdetményben kerestek a megyébe főszolgabíró jegyzőségre és másod jegyzői állásra pályázókat. A hirdetés értelmében „*az első jegyző fizetése 500 frt. 200 frt lakpénz és 21.500/1600 k. hold szántóföld haszonélvezete; a másodjegyző fizetése 450 frt, 200 frt lakpénz és 21.500/1600 k. hold szántóföld haszonélvezete*” volt. Borsod – Miskolczi Értesítő, 1891. július 2. 2.

mély kvalitásait, amely szerint a jegyzőnek erkölcsös és szakmai tapasztalattal bíró egyénnek kellett lennie.⁸⁷

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban fellelt 1872-es miskolci szervezeti szabályzat a következők szerint határozta meg a jegyzői kar (főjegyző és aljegyzők) feladat- és hatáskörét: „A jegyző viszi a tollat, a képviselőtestület, a tanács, az árvaszék, a szakosztályok ülésén, továbbá a vásárbíróságnál, küldöttségeknél, a békebírósnál és az elnökségnél. Előadja a közgyűlésen a tanácsban a polgármestertől átvett tárgyakat. Fogalmaz. Felügyel a levéltárra (...) tagja a tanácsnak”.⁸⁸

Egyéb városi tisztségek

A városi tisztségek folyamatosan változtak az egyes időszakok megnövekedett igényeinek megfelelően. A feladatok gyarapodása is nagyobb apparátust igényelt, bár a korábbi korszakhoz hasonlóan ebben az időszakban is voltak, akik nem kívántak hivatalt viselni.

A városi tanács testületének hatásköre rendkívül széles volt, többek között a tanács döntött a városi alkalmazottak felvételéről is. Egy 1790-es jegyzőkönyv⁸⁹ szerint az év első napjaiban választották a városgazdát, akinek esküt kellett tennie, „confirmáltatni kellett”. Ezen a napot választottak továbbá vásárbíró, ökörcsordást, hajdút, vachtert, kerülőt, hadnagyot és káplárt, akiknek szintén fel kellett esküdniük, és meghatározták járandóságukat is.

A város egyik legfontosabb szerepe a városgazdára, vagyis a kincstartóra hárult, aki nyilvántartotta a kiadásokat és a bevételeket, amelyekről összesített forrásonként és többnyire elkülönítetten naponta részletezett kimutatásokat készített.⁹⁰

1872-ben 82 fő dolgozott a város szolgálatában, de a következő évtől a megnövekedett feladatok miatt olyan új állások is alakultak, mint a kéményseprő, a hajdúkáplár, a kapitánysági ordonánc, a díjnokok, de olyan foglalkozások is újra létrejöttek, mint a toronyórak igazgatója. A város szervezetének folyamatos kibővülése további új szakemberek felvételét vonta maga után a hivatalnoki karba. Míg 1890-ben 121 fő, 1909-ben már 200 fő dolgozott a polgármesteri hivatalban.⁹¹

87 *Szegőfi Anna*: Az igazságszolgáltatás szervezete, 1848–1870. Miskolc története IV/1. kötet 1848-tól 1918-ig. Szerk. Dobrossy István. Miskolc 2003. 68.

88 MNL BAZML Miskolcz rendezett tanácsú város szervezete, 1872. 10.

89 MNL BAZML IV.1501.a. (16. kötet 3–4. o.)

90 *Nagy Magdolna*: Miskolc város gazdálkodása a XVIII. század első felében. Borsodi Levéltári Évkönyv 8. (1997) 177.

91 Stipta I.: A városi hatóság i. m. 103.

Összegzés

A kutatás rávilágít arra, hogy Miskolc önálló törvényhatósági jogának megszerzését milyen társadalmi változások előzték meg. Láthatjuk azt is, hogy a város jogaiért folyó küzdelemben elért eredmények leginkább Miskolc polgármestereinek köszönhetőek.

Kutatásom alátámasztja Miskolc történetíróinak egyhangú véleményét, hogy a korszak egy lehetőség volt a város életében a szabad királyi városi rang megszerzésére, amely elérését számos körülmény akadályozta. Mindezt a városnak csak Ferenc József 1907. évi rendeletével sikerült feloldani, mikor önálló törvényhatósági jogot kapott a település.

Felhasznált szakirodalom és források

- Az 1836. évi IX. törvénycikk a községeknek belső igazgatásáról. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=83600009.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1848. évi XXIV. törvénycikk a községi választásokra nézve. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84800024.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800054.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+LIV.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1869. évi IV. törvénycikk a bírói hatalom gyakorlásáról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86900004.TV&targetdate=&printTitle=1869.+%C3%A9vi+IV.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1870. évi XLII. törvénycikk a köztörvényhatóságok rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87000042.TV&targetdate=&printTitle=1870.+%C3%A9vi+XLII.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87100018.TV&targetdate=&printTitle=1871.+%C3%A9vi+XVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1886. évi XXI. törvénycikk a törvényhatóságokról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=88600021.TV&targetdate=&printTitle=1886.+%C3%A9vi+XXI.+t%C3%B6rv%C3%A9ny-cikk&referer=1000ev>, letöltés 2022. febr. 28.
- Az 1907. évi LI. törvénycikk indokolása Miskolcz rendezett tanácsu városnak törvényhatósági joggal felruházásáról. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90700051.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D45>, letöltés 2022. febr. 28.

- Az 1907. évi LI. törvénycikk Miskolcz rendezett tanácsu városnak törvényhatósági joggal felruházásáról.
<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90700051.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D36>, letöltés 2022. febr. 28.
- Borsod – Miskolczi értesítő, 1873. január 23.
- Borsod – Miskolczi Értesítő, 1891. január 1.
- Borsod – Miskolczi Értesítő, 1891. július 2.
- Dobrossy István – Eszenyi Miklós – Zahuczky László: Miskolci életrajzi lexikon. Miskolc 2008.
- Kobold Tamás: Az eltelt évszázad tanulságai, s napjaink városképe. In: Miskolc a millecentenárium évében. I. Szerk. Dobrossy István. H. n. [Miskolc] 1997. 121–129.
- Kőmíves Tibor: A közigazgatás újjászervezése (1860/61) két eltérő státusú városban: Kassa és Miskolc a kiegyezés előtt. Történelem és Muzeológia – Miskolci Internetes Folyóirat 3. (2016) 2. sz. 38–47.
- Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárának (MNL BAZML) vonatkozó fondjai
- Miskolczi Napló, 1904. július 8.
- Nagy Magdolna: Miskolc város gazdálkodása a XVIII. század első felében. Borsodi Levéltári Évkönyv 8. (1997) 177–182.
- Seres Péterné: Miskolc törvényhatósági joggal felruházott várossá alakulása, 1907–1909. Borsodi Levéltári Évkönyv 1. (1977) 97–123.
- Stipta István: A város jogállásával összefüggő események, intézkedések. In: Miskolc története IV/1. kötet 1848-tól 1918-ig. Szerk. Veres László. Miskolc 2003. 85–97.
- Stipta István: A városi hatóság szervezete és működése. In: Miskolc története IV/1. kötet 1848-tól 1918-ig. Szerk. Veres László. Miskolc 2003. 97–107.
- Stipta István: Miskolc igazgatásának és jogéletének jellegzetességei. In: Miskolc története III/2. kötet 1702–1847-ig. Szerk. Faragó Tamás. Miskolc 2000. 679–736.
- Szegőfi Anna: Az igazságszolgáltatás szervezete, 1848–1870. Miskolc története IV/1. kötet 1848-tól 1918-ig. Szerk. Dobrossy István. Miskolc 2003. 67–85.
- Szendrei János: Miskolcz város története és egyetemes helyirata. I-V. Miskolc 1886–1911.
- Tóth Péter: Miskolci Statutumok 1573–1755. Miskolc 1981.
- Tóvári Judit: Az elit Miskolc város társadalmában, 1872–1917. Nyíregyháza 1997.